

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ІНФЛЯЦІЇ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Шинкар В.А.,
Малик Л.П.

Інфляція є фундаментальною проблемою для розвитку будь-якої країни. В економічній науці не існує єдиних підходів щодо суті цього явища, причин появи і наслідків, а також основних напрямів боротьби з інфляцією. Макроекономічний інфляційний вплив на економіку має свою специфіку в умовах формування ринкових відносин країн перехідної економіки (наприклад, України). Використовуючи методологію функціонального аналізу, системного підходу та аналогії, в статті аналізуються причини і наслідки інфляції, антиінфляційна політика, яка проводиться в умовах ринкової економіки. Особлива увага звернута на макроекономічні проблеми інфляції в економіці сучасної України. Зроблено висновки про необхідність проведення виважених як політичних, так і економічних рішень, від яких залежить майбутнє економіки нашої держави.

Ключові слова: інфляція, дефляція, рівновага, диспропорції, стабілізація, інфляційні очікування.

ВСТУП

Макроекономічні проблеми інфляції є фундаментальною проблемою для розвитку будь-якої країни. Особливу актуальність вона набуває для держав так званого перехідного періоду, в т.ч. для України. В економічній науці не існує єдиних підходів щодо причин, наслідків і основних напрямів боротьби з інфляцією в умовах ринкової економіки. Про діапазон розмаїття поглядів може свідчити той факт, що два світові авторитети в галузі інфляції та грошового обігу, два лауреати Нобелівської премії – Мілтон Фрідман (1976 р.) і Джеймс Табін (1981 р.) – запропонували практично взаємовиключне трактування впливу інфляції на економічну стабільність в економіці. Причому зробили це приблизно одночасно. У працях з однаковою назвою – „Дефляція і безробіття”.

Счевидний взаємозв'язок між динамікою цін і динамікою доходів лежить в основі багатьох економічних концепцій, починаючи від функції сукупного попиту і закінчуючи принципами стабілізаційної програми МВФ. При цьому логічно зазначається, що скоротюючи реальний попит, інфляція негативно впливає і на обсяги виробництва. З огляду на це можна було б очікувати, що будь-яка економічна політика має передбачати просту „нуліфікацію” цінової динаміки. За сучасних умов зробити це зовсім не складно – досить лише посилити монетарну політику центрального банку, підвищивши, наприклад, відсоткові ставки, резервні вимоги чи курс національної валюти. Однак актуальність проблеми полягає у тому, що навіть приклади стійкого не інфляційного розвитку в нашій історії дуже складно. Спроби ж повного монетарного стримування інфляції, як правило, не є успішними.

Макроекономічні проблеми інфляції в економіці – надзвичайно складна проблема. Окремі її аспекти аналізують відомі українські економісти: В.Литвин – взаємозалежність платіжного балансу і стабілізації гривні [7]; С.Кораблін – взаємозв'язок монетарного стримування інфляції і динаміки економічного зростання [2]; І.Крючкова – проблеми інфляції та змін сукупного попиту та іншими. Виходячи з того, що інфляція по різному впливає на основні макроекономічні пропорції і показники, потрібен постійний моніторинг цього процесу. Використовуючи теоретичні висновки економічної науки, необхідно постійно відстежувати вплив інфляції на основні макроекономічні тенденції в економіці України і робити практичні висновки. Цьому і присвячена дана стаття.

Аналіз впливу інфляції на складні макроекономічні пропорції передбачає широке застосування методу наукової абстракції, функціонального аналізу. Особлива увага звернута на закон логіки, який стверджує, що правильність конкретного узагальнення для індивіда або частини обов'язково означає також правильність його і для груп або цілого. Це особливо важливо тому, що прояв загальних закономірностей здійснюється в різних країнах не однаково. Обов'язково необхідно враховувати специфічні макроекономічні особливості тієї чи іншої країни.

Для досягнення мети стаття побудована наступним чином: у першому розділі зроблено макроекономічний аналіз найбільш сутєвих проблем інфляції в умовах ринкової економіки (суть і механізми інфляції, її причини і наслідки, сучасна антиінфляційна політика); у другому – висвітлюються макроекономічні проблеми інфляції в економіці сучасної України; у висновках – узагальнюються результати досліджень і даються рекомендації.

Шинкар Віктор Андрійович, к.е.н., доцент УжНУ.
Малик Леонід Петрович, старший викладач УжНУ.

1 МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ІНФЛЯЦІЇ

За своїм походженням інфляція – явище пов'язане з рухом грошей. Термін „інфляція” (від лат. *inflatio* – роздування) вперше став вживатись у Північній Америці в період громадянської війни 1861-1865 рр. і позначив процес розбухання паперово-грошового обігу. Широке поширення в економічній літературі поняття інфляція отримало у ХХ ст. після Першої світової війни.

Найбільш загальне, традиційне визначення інфляції – перепоповнення каналів обігу грошовою масою над потребами товарообороту, що викликає знесцінення грошової одиниці і відповідно зростання товарних цін. Однак таке визначення інфляції, на думку ряду економістів, не можна вважати повним. Інфляцію не можна зводити лише до чисто грошового феномену. Це складне соціально-економічне явище, яке породжене диспропорціями відтворення в різних сферах ринкового господарства.

В економічній теорії є досить аргументована думка про те, що сучасна ринкова економіка інфляційна за своєю „конструкцією”. Для того, щоб економіка мала не інфляційний характер, потрібне дотримання ряду умов:

1. Постійна рівновага державного бюджету.
2. Центральний банк повинен відмовитися від проведення короткострокового макроекономічного регулювання, яке стимулює інфляцію (наприклад, обслуговування державного боргу).
3. Існує державна монополія (центральний емісійний банк) на випуск грошей. А там, де існує монополія, можливі помилки суб'єктивного характеру (раптовий випуск грошової маси). Зробити грошовий ринок конкурентним неможливо.
4. Для того, щоб зберегти економіку від інфляції, держава повинна утримуватись від активного втручання у розподіл доходів. Найбільш аргументовано ця ідея висвітлена у теорії монетаристів.
5. Психологія населення повинна бути позбавлена будь-яких ознак інфляційних очікувань.

Практичне дотримання цих умов у будь-якій країні неможливе. Тому інфляція внутрішньо вбудована у механізм сучасної ринкової економіки.

Не кожне підвищення цін є показником інфляції. Ціни можуть підвищуватись внаслідок покращення якості продукції, погіршення умов добування паливно-сировинних ресурсів, змін суспільних потреб. Так, зростання цін, пов'язане із циклічними коливаннями кон'юнктури, не можна вважати інфляційним. Стихійні лиха не можуть вважатись причиною інфляційного зростання цін. Все це буде, як правило, не інфляційне, а у певній мірі логічне, виправдане зростання цін на окремі товари. З другого боку, якщо здійснюється систематичне зростання цін на серійну продукцію, без покращення її якості, то тут має місце чітко виражена інфляція.

Інфляція являє собою надзвичайно складний, суперечливий, недостатньо вивчений процес. Біль-

шість економістів під інфляцією розуміють загальне підвищення рівня цін в економіці. Американський економіст Пол Хейне полемізуючи з цією точкою зору відмічав, що не слід забувати, що змінюються ціни не тільки товарів, але і вимірники їх цінності, тобто гроші. Інфляція – це не збільшення розмірів предмета, а зменшення довжини лінійки, якою ми користуємося [1]. Беззаперечним є одне: падіння купівельної спроможності грошей і підвищення цін між собою дуже тісно взаємопов'язані.

Механізми інфляції пов'язані, перш за все, із сукупним попитом і сукупною пропозицією. Проникаючи в економіку, інфляційна грошова маса осідає на боці попиту. Якщо це відбувається регулярно, виникає стійкий розрив між сукупним попитом і сукупною пропозицією, інфляційна нерівновага ринків.

Інфляція пов'язана з цілим спектром диспропорцій в економіці. У структурі цих диспропорцій і містяться основні причини інфляції.

По-перше, інфляція зароджується на грошовому ринку і саме у деформаціях грошового обігу слід, перш за все шукати її корені. Зокрема, вона відбувається тоді, коли центральний банк проводить неправильну грошову політику, нагнітаючи в обіг надлишкову, тобто не забезпечену товарами масу грошей. Центральний банк нарощує обсяги грошової маси для пом'якшення економічного спаду або для зупинки прогресуючого пониження курсу акцій на фондовій біржі. Специфікою для України є великі обсяги валюти, які пропонують підприємства-експортери на міжбанківській валютній біржі. Значну частину іноземної валюти викуповує НБУ, збільшуючи тим самим пропозицію грошей.

По-друге, інфляційні процеси неминучі у тому випадку, коли витрати держави перевищують її доходи. Це виражається у дефіциті держбюджету. Якщо цей дефіцит фінансується за рахунок позик в центральному банку країни, це призводить до зростання маси грошей в обігу. Тут мають місце порушення в класичному рівнянні І.Фішера $MV=PY$.

По-третє, інфляція виникає там, де йдуть процеси мілітаризації економіки:

а) воєнний сектор створює постійну напругу у витратній частині державного бюджету;

б) воєнна економіка поглинає матеріальні, інтелектуальні ресурси, які можна використати для виробництва товарів мирного призначення;

в) зайняті у воєнному виробництві збільшують сукупний попит, не сприяючи нарощуванню пропозиції. У цілому можна сказати, що утримання 300 тис. армії України (початок 2005 року) створює серйозні інфляційні проблеми в економіці.

По-четверте, інфляція швидко прогресує при високому ступені монополізації ринків. Монополії не починають інфляції, але вони її активно продовжують і посилюють. Щоб зберегти домінуюче положення на ринку, вони стараються не тіль-

встановити й утримати високі ціни, але й скоротити розміри виробництва і пропозиції. Така ситуація є характерною для значної частини економіки сучасної України.

По-п'яте, основні причини інфляції концентруються всередині національної економіки. Але є і такі, що знаходяться за її межами. Мова йде про переміщення інфляції по каналах світової торгівлі. Наприклад, швидке зростання світових цін на нафту та природний газ придає імпульс механізму інфляції в Україні. Для України ця проблема, з відомих причин, є актуальною. Немалу інфляційну загрозу несуть із собою потоки короткострокових спекулятивних капіталів, які переміщуються через кордони у пошуку найбільш високої ставки відсотка.

Інтерпретація наслідків інфляції в економічній теорії є далеко не однозначною. Якщо механізм безпосереднього впливу інфляції на реальні доходи не викликає сумнівів, то загальноприйнятого пояснення чому при підвищенні цін виробництво зростає, так і не запропоновано. На початку поточного десятиліття індустріальним країнам вдалося знизити середньорічний приріст споживчих цін до мінімального за 50 років рівня (менше 2%). Проте, за останні десятиліття, виробництво в Німеччині, Франції, Японії та інших країнах не лише не продемонструвало жодного зростання, а й опинилося у стані стагнації до кризи (його щорічні прирости впали до рівня 1%). В той же час, торішнє підвищення темпів економічної динаміки в США до 3,7% супроводжувалося збільшенням інфляції з 1,9 до 3,4 % [2].

Пробувати економічне зростання до однієї лише інфляції, безумовно, некоректно. Однак це дуже вразливо не помічати й наведеної ситуації. При аналізі впливу інфляції на сукупний продукт інтерпретація дає лише в першому випадку. При інфляційному зростанні цін скорочується реальна особисті збереження, відбувається розширення населення, поглиблення соціальної нерівності. Інфляція також перерозподіляє гроші між дебіторами і кредиторами. Зокрема, перерозподілена інфляція приносить вигоду дебіторам на рахунок кредиторів. При інфляції змінюється система оподаткування. Ні одній країні не вдалося повністю коректувати доходи по відношенню до інфляції. При аналізі впливу інфляції на сукупну пропозицію економічна теорія пропонує кілька моделей. І жодну з них як універсальну не розглядає.

Дж. Гобін вважає, що певний відсоток інфляції економічно доцільний, оскільки дозволяє знизити рівень деформації за умов „номінальної жорсткості” (як феномен „храповика”, що відображає короткострокову тенденцію їхнього зростання і невідповідність до зниження). М.Фрідман же вважає, що учасники ринку точно прогнозують інфляцію, тому всі бізнес-контракти відбивають один і той же відсоток, через що відносні ціни залишаються незмінними, немов інфляції не було б узагалі.

Це дало змогу стверджувати, що стійка інфляція не впливає позитивно на виробничу активність.

Сьогодні інтерпретація Дж. Гобіна відома як інфляційний „ефект мастила”. Трактуювання ж М.Фрідмана умовно отримало назву „ефекту піску”. В економічній теорії явно домінують погляди М.Фрідмана. Причиною цього є болісна стагнація 70-х і не менш складне її подолання в 80-х роках ХХ століття. Попри формальну прихильність до ідеї „ціновал” стабільності”, у жодній індустріальній економіці нульову інфляцію не розглядають як цінний орієнтир. Останній, як правило, встановлюється на рівні 2-3%. Така практика служить визнанням не лише „ефекту мастила”, а й просто раціональної поведінки.

Якщо абстрагуватися від зовнішніх чинників, то ефективність нульової інфляції виявляється не більш як гіпотетичним припущенням. Оскільки допускає спроможність виробництва миттєво нівелювати будь-які цінні сплески. Нульова інфляція природна та ефективна лише за умов досконалого ринку, спроможного блискавично перерозподіляти виробничі ресурси в економіці, усуваючи будь-які товарні дефіцити та підвищення цін, що супроводжують їх. Така модель ринку не є реалістичною. На практиці й швидкість, і якість реакції виробників далеко не досконалі. Сукупна пропозиція не може бути миттєво збільшена тому, що неможливо миттєво побудувати завод, виростити додатковий врожай зерна й переробити його, акумулювати необхідні для цього фінансові, матеріальні та трудові ресурси.

При цьому, чим глибші деформації ринкових механізмів, тим більші цінні стимули, необхідні для розширення виробництва. Наприклад, чим вузла база фондового ринку й банківських кредитів, тим повільніша реакція виробників, триваліший час утримується ненасичений попит і значніше підвищення цін; чим вищі бар'єри входження на монополізовані ринки, тим більші цінні премії потрібні „зовнішнім” інвесторам для їхнього подолання. Тому розширення виробництва на неконкурентних ринках супроводжується зростанням цін на продукцію, що випускається. В усіх зазначених випадках зростання цін виступає як „мастило”, що компенсує недосконалість ринкових механізмів. При цьому, чим глибша їхня деформація, тим більше „мастильного матеріалу” потрібно для збільшення обсягів виробництва. За умов же його „дефіциту” виробництво може взагалі не реагувати на недостатньо високе зростання цін. І навпаки, розвиток конкурентного середовища сприяє зниженню інфляції. Оскільки процес удосконалення ринкових відносин нескінченний, потреба в інфляційному „мастилі” навряд чи колись зникне.

Безумовно, функціональні параметри інфляції і економічного зростання не універсальні. У кожному конкретному випадку співвідношення і результуючий баланс інфляційних витрат і ефектів є унікальними настільки, наскільки специфічними є ринкові деформації різноманітних економік і наці-

ональні методи їхнього подолання. На деяких проблемах інфляції в економіці України зупинимося більш детально.

2 МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ІНФЛЯЦІЇ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Макроекономічні події поточного року характеризуються значними структурними зрушеннями як у розподілі доходів між населенням, державою і підприємствами, так і в розподілі прибутків між різними видами діяльності. На структурні зміни в економіці значний вплив справляє зростання інфляційних процесів. По суті, з початку 2005 року інфляція вийшла з-під контролю і в кінці року може становити понад 14%. Тобто кожна сьома гривня в бюджеті буде інфляційною. Навіть за офіційною статистикою індекс споживчих цін (індекс інфляції) за період січень-вересень 2005 року становив 107,1% [3].

Основною причиною зростання інфляції є розбалансованість і монополізація основних товарних ринків та відсутність на них прогнозованих цін, що унеможливує планування власної діяльності та оновлення обладнання підприємств і підштовхує спіральне розкручення інфляції як на ринку промислової продукції, так і на споживчому ринку. Така ситуація створила реальну загрозу входження української економіки у фазу економічної стагнації. За даними Держкомстату, у червні 2005 року порівняно з червнем минулого року ВВП зріс всього лише на 1,1% – це найнижчий показник зростання виробництва за останні роки [4].

На інфляційні процеси в Україні активно впливає різка зміна структури внутрішнього попиту: споживчий попит підвищився, а інвестиційний знизився. Масштабне збільшення зарплат і пенсій, а також великі зміни в податковому, митному, адміністративному й валютному регулюванні економічно не прораховані і не мають продуманого, системного характеру. Грошова маса в обігу на 1 липня 2005 року виросла до 156,3 млрд. грн. Приріст з початку року склав 24,8% (у минулому році за цей же період – 19,9%). На 1 липня 2005 року грошової маси в обігу було на 37% більше, ніж на ту ж дату у минулому році [6]. Якщо за останні три роки номінальні доходи населення випереджали зростання ВВП у півтора-два рази, то у першому півріччі 2005 року – в десять разів. В той же час, якщо в попередні два роки темпи зростання інвестицій в основний капітал сягало майже 30 відсотків і практично у 2,5 разу перевищували темпи ВВП, то в першому півріччі 2005 року інвестиції збільшилися лише на 4,5% [7].

Інфляція може зростати при позитивній і негативній динаміці виробництва, і якщо у першому випадку економічна теорія не дає однозначної відповіді на питання про наслідки інфляційних процесів, то у другому – відповідь однозначна: стагфляція. Ця болісна „хвороба” була характерною для

розвинутих капіталістичних країн в 70-х роках минулого століття. Для України у даному випадку йдеться про проблему, яка стосується не тільки перспектив економічного зростання наступного року, не тільки про перспективи інноваційного оновлення економіки, а й про можливість уникнення стагфляції. При цьому не треба забувати критичну зношеність виробничого потенціалу України, його фізичну і моральну застарілість тощо.

При вирішенні проблем інфляції в Україні потрібно врахувати той факт, що наша держава глибоко інтегрована у світову економіку і що частка українського експорту перевищує 60% ВВП. Тому економічна політика держави має повніше узгоджуватися із відповідними світовими процесами. Це тим більше важливо тепер, коли внаслідок деяких економічних рішень відчутно погіршилися експортні можливості українських виробників і відповідно набули прискорення темпи імпорту. Мова йде про ревальвацію обмінного курсу національної валюти, зміну імпортних мит, квот, ліцензій тощо. За деякими експертними оцінками, до кінця поточного року можна очікувати від'ємне сальдо по торгівлі товарами. До цього слід додати монетизацію розрахунків за газ та інші чинники, які можуть істотно змінити баланс валютних надходжень, а відтак негативно позначитися на всьому комплексі макроекономічної ситуації і насамперед на валютній стабільності національної грошової одиниці. Позитивне платіжне сальдо було впродовж останніх п'яти років основою валютної стабільності гривні. Стабільна грошова одиниця і економічне зростання – це взаємопов'язані процеси. Нині надзвичайно важливо не поставити під загрозу цю відповідність.

Вивчаючи публікації фахівців Світового банку про природу інфляції та економічного зростання, що ґрунтувалися на аналізі досвіду різних країн, неважко помітити однозначний зв'язок інфляції за стійким реальним дефіцитом бюджету. Майкл Бруно (віце-президент із питань економіки розвитку Світового банку) в одній зі своїх праць показав, що спроби уряду відкоригувати ціни у бік зниження (зокрема й за рахунок ревальвації обмінного курсу національної валюти) можуть стати одним із чинників, які ведуть до скорочення виробництва, а не до зниження інфляції [8]. Нинішні економічні процеси в Україні на практиці підтверджують теоретичні дослідження Бруно. Реальне виконання доходної частини Держбюджету України не відповідає запланованим рівням. За дев'ять місяців 2005 року в загальний фонд надійшло 74,7% від річного плану, а в спеціальний – лише 52,3%. Сукупне виконання складає 69,3%. Якщо ж суму надходжень зменшити на приріст податкових переplat з початку року (близько 4,5 млрд. грн.), то рівень виконання річного плану складе 65% [9].

Окремо зупинимося на ролі НБУ України у подоланні інфляційних тенденцій. Згідно з чинною Конституцією, основною функцією Національного банку України є забезпечення стабільності націо-

грошової одиниці. Сьогодні валютні резерви НБУ дозволяють викупити всю грошову базу, яка перебуває в обігу, що дає можливість установити практично будь-який обмінний курс. Однак фактична неучасть НБУ в торгах на відкритому ринку сьогодні (що наполегливо рекомендується міжнародними радниками) означає значну ревальвацію національної валюти. А це стимулює імпорт і негативно впливає на експорт української продукції, що у загальному рахунку через погіршення показників платіжного балансу країни, зростання безробіття, виникаючих проблем наповнення державного бюджету сприяє інфляційним процесам.

Необхідно звернути увагу і на те, що сьогодні імпортом покупцем боргових зобов'язань уряду є не резиденти, і тому Світовий банк, Міжнародний валютний фонд наполегливо рекомендують уряду політику ревальвації обмінного курсу як антиінфляційного інструменту. Справа в тому, що існує велика різниця між сформованим обмінним курсом гривні й розрахунковим паритетом її купівельної спроможності за методикою міжнародних організацій. Послідовна політика в напрямі ревальвації обмінного курсу національної валюти призведе до того, що спекулятивні кредитори уряду одержуватимуть додаткові доходи, зменшуючи на мікрорівні доходи національних експортерів, розчищаючи поле для приходу закордонних стратегічних інвесторів у найперспективніші сектори економіки.

Утримувати інфляцію під контролем, безумовно, необхідно. Та сьогодні ефективність вирішення зазначеного завдання залежить не стільки від обмежувальної політики Національного банку України, скільки від усунення ринкових деформацій, що перебувають, здебільшого, у зоні відповідальності уряду. Посилення податкового тягаря на внутрішніх виробників, хоч би як переконливо воно мотивувалося, після затвердження поправок до бюджету стало фактом. Це обставина аж ніяк не сприяє прискоренню зростання й детінізації економіки – двом джерелам, за рахунок яких можна збільшити наповнення дохідної частини бюджету. Виробники традиційно перекладають збільшення фіскального навантаження на плечі споживачів, тобто підвищують ціни.

Одним із найважливіших чинників, які впливають на цінову ситуацію в Україні, стало

посилення негативних інфляційних настроїв і очікувань як виробників, так і споживачів. І це не дивно, адже впродовж 2005 року в Україні спостерігався шок на окремих ринках: бензиновому, м'ясному, цукровому, транспортному. На підході – нові підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги, новий рух продовольчих цін. Успіх нової влади в економічній політиці найбільшою мірою залежатиме від довіри співвітчизників. Не випадково індекси споживчого й ділового оптимізму давно стали ключовими макроекономічними показниками в більшості провідних світових економік і ключовими індикаторами для міжнародних інвесторів.

ВИСНОВКИ

Інфляція належить до числа основних макроекономічних проблем, які вивчаються в економічній науці. Діапазон впливу інфляції на економіку надзвичайно великий. Причини, механізм дії, наслідки інфляційних процесів не є аксіомою в економічній теорії. Тому дана проблема, в умовах ринкових відносин, є надзвичайно актуальною при вирішенні багатьох макроекономічних питань.

Україна все ще відновлює втрачене. Після чого доведеться надолужувати згаяне. У 2005 році в економічній сфері не вдалося продемонструвати послідовність і раціоналізм, скоріше було здійснено ряд безсистемних трансформацій, які негативно вплинули на економіку. Сьогодні необхідно покладатися на високі темпи та якість економічного зростання. Вирішення зазначеного завдання лежить у сфері інституційних реформ: демонополізації підприємництва, прозорого і конкурентного доступу до ресурсів, забезпечення рівності прав власників тощо. Будуть вони успішними – поступово знижуватиметься і інфляція. Спроби ж її монетарного стримування (наприклад, через ревальвацію гривні) неминуче пов'язані з втратою економічної динаміки.

Інфляція в Україні набуває стійкого, стабільного характеру тому в майбутньому необхідно аналізувати і відстежувати її негативні наслідки, або вигоди від неї, здійснювати пошук шляхів, яким чином можна впливати на динаміку інфляції з метою стимулювання економічного зростання, досліджувати взаємозв'язки між ними.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Хейне Пол. Экономический образ мышления. – М.: Новости, 1991. – С.484.
2. Кораблін С. Нелюбима // Дзеркало тижня. – 2005. – №11. – С.8.
3. Індекс інфляції. Редакційна стаття // Урядовий кур'єр. – 2005. – №189. – С.1.
4. Коновалюк В. Пріоритетність економічного розвитку – шлях до порятунку України // Голос України. – 2005. – №189. – С.8.
5. Крючкова І. Мнєння експертів // Бизнес. – 2005. – №29. – С.52.
6. Лисицький В. Тревожные результаты первого полугодия // Бизнес. – 2005. – №30. – С.10.
7. Литвин В. Для народу і суспільства істина важливіша, ніж чиясь правота // Голос України. – 2005. – №140. – С.2.
8. Дробязко А. Укотре про цінову й курсову стабільність гривні // Дзеркало тижня. – 2005. – №35. – С.9.
9. Саливон С. Песнь песней // Бизнес. – 2005. – №41. – С.20.